

Euroopa Komisjon tahab muuta asjaajamise läbipaistvaks

Siim Kallas (RiTo 12), Euroopa Komisjoni asepresident

Euroopa Komisjon teeb suuri jõupingutusi selleks, et vähendada reguleerimist Brüsselist ja muuta Euroopa asjaajamine läbipaistvaks, suurendades sellega usaldust euroliidu vastu.

Minult küsitakse sageli, mille poolest erineb töö Euroopa Komisjonis tööst Eesti valitsuses, kas töö meeldib. Meeldib küll, vastan, kuigi otsuste vastuvõtmisele kulub rohkem aega, kui tahaks, otsusetegijate arv on suur ja nendevahelised suhted keerulised. Haarab just see, mille poolest töö Euroopa Komisjonis erineb: otsustustel on tihti ülemaailmne ulatus.

Näiteks on viimasel ajal igal komisjoni istungil olnud arutlusel linnugriip ja sellega kaasnedavad võivad nähtused. Teema on väga spetsiifiline, kuid komisjon ei käsitle viiruste muundumise meditsiinilisi aspekte. Komisjon arutab eelkõige seda, kas Euroopa riigid on valmis oma elanikkonda kaitsma, kui viirus ulatuslikult ründab. Kas uue vaktsiini tootmiseks, kui tekib uus viirusevorm, on piisavalt tootmisvõimsusi, kas tavavaktsiini varud on küllaldased, kas võimaliku vaktsineerimise puhuks ja haiguspuhangu tõrjumiseks on olemas võimekas asutuste võrk? Isegi see temaatika on paljuski korralduslik, tehniline.

Problemaatika kõige keerukam osa on linnugripi mõju majandusele ja poliitikale juba praegu, võimalikest tagajärgedest rääkimata. Liiguvad liialdatud kuuldused linnugripi levikust ja ohtlikkusest. See on kaasa toonud linnuliha müügi kahanemise veerandi võrra. Kogu maailma linnukasvatajaile tähendab linnugriip suurt õnnetust. See mõjutab omakorda toiduainete tootmist ja tarbimist kõikjal – mõne riigi majanduses võib ilmnedagi tõeline kriis. Samuti pole raske näha poliitilist mõju valitsustevahelistele suhetele ja väliskaubandusele. Seega on võtmeküsimus õige tasakaalu leidmine ühelt poolt võimaliku haiguspuhangu tõrjumise mõistlike abinõude ja teisalt majanduskriisi ärahoidmise vahel.

Euroopa Komisjoni käitumine, iga sõna, iga väide, isegi iga vihje võib kogu maailmas tasakaalu ühele või teisele poole kallutada. Pole ime, et me sellele temale nii palju aega pühendame. See on ainult üks näide, igal komisjoni istungil arutatakse mõnda maailmas palavat teemat.

Esindades maailma suurimat turgu

Euroopa Komisjon on Euroopa Liidu asutuste täidesaatev haru. Tema staatuses ja toimimise reegleis on palju segast, mis on nii keerulise organisatsiooni puhul nagu Euroopa Liit mõneti vältimatu. Eurooplased loomulikult tahavad, et Euroopa Liidu tähtsus maailma asjade ajamisel oleks suur. See tähendab taotlust, et Euroopa Komisjon etendaks maailmapoliitikas suurt rolli. Kuigi tahaks, et see roll oleks suurem, on Euroopa Komisjonil ka praegu poliitika teostajana tähtis osa maailma kujundamisel. Ta esindab ikkagi maailma suurimat turgu ja suurimat väliskaubandusrühmitust, mõjutab tooniandvalt maailma õiguskaitset ning on juhtiv keskkonnakaitse alal.

Julgeolekupoliitika (Iraan, Iraak jne) on rohkem Euroopa Liidu liikmesriikide ja nende keskse asutuse, Euroopa Liidu Nõukogu menetleda. Euroopa Liidu ja Euroopa Komisjoni kui tema täidesaatva asutuse tegevuse mõju ulatub üle maailma – selles on suur väljakutse, suur vastutus ja, mis seal salata, see haarab neid inimesi, kes otsuseid teevad, ette valmistavad ja kujundavad.

Sel aastal on komisjoni istungite päevakorra kesksed arutelud olnud Euroopa tuleviku üle – mille tulemusena esitati Euroopa tippkohtumisele Hampton Courtis ettekanne – ning väliskaubandusküsimused, milles on olnud palju teravust jms. Komisjon ise on rahul oma ettepanekutega vähendada õigusaktide hulka ja Euroopa elu reguleerimist Brüsselist. Üks pakett seadusandlikku materjali (68 dokumenti) võeti juba menetlusest tagasi, suurem lihtsustamissettepanekute pakett sai hiljuti heakskiidu. Nende viimastega lihtsalt ei lähe, sest enamik lihtsustamissettepanekuid võib avada diskussiooni väga valusate küsimuste üle uuesti.

Minu enda vastutusala on üpris lai, sellesse kuuluvad kolm suurt valdkonda: haldusküsimused, audit ja pettusevastane võitlus. Käsil on mitu suurt ettevõtmist, mis ühel või teisel viisil peavad veel selle aasta sees lahenduseni jõudma. Algab iga-aastane Euroopa Liidu eelarve täitmise analüüs. Euroopa Kontrollikoda teeb oma ettekande novembri keskel. Selles ettekandes on palju positiivset, aga ka seda, mis annab toitu eurokriitilisele avalikule arvamusele. Komisjoni ees seisab ülesanne rahuldavalt selgitada nii Euroopa Parlamendile kui ka avalikule arvamusele, milline on asjade seis, mis on õige, mis vale ja mida tehakse puuduste kõrvaldamiseks.

Eelarve aruande kinnitamise protsess on samasugune nagu liikmesriikides, võib-olla pisut mahukam ja suurema tähelepanu all. Komisjonis on ka see valdkond minu vastutada: nii protsessi korraldamine (nt eri komisjoni liikmete esinemised asjaomaste parlamendikomiteede ees) kui ka suhtlemine parlamendi eelarve järelevalvekomitee ja ajakirjandusega. See ei ole kerge, aga kes on öelnud, et töö peab kerge olema. Samas on väljakutse – suurendada kodanike usaldust Euroopa raha kasutamise vastu – suur ja haarav.

Poliitiliselt edukas algatus

Mainitud usaldusega Euroopa asjaajamise vastu on seotud teine suur ettevõtmine – algatus muuta Euroopa asjaajamine läbipaistvaks (*European Transparency Initiative*) ja kiita see idee komisjoni istungil heaks. Idee tekkis aasta tagasi paarist lihtsast küsimusest. Esiteks ilmnes, et Euroopa eelarvest toetusi, eelkõige põllumajandustoetusi saavate isikute ja ettevõtete nimed on suur saladus, välja arvatud Eestis, Taanis ja veel mõnes riigis. Pärast mõtte väljakäimist, et andmed toetuste saajate kohta võiksid olla avalikud, on teema veerema hakanud nagu lumepall.

Toetuste saajate nimekirja on teinud avalikuks Hispaania, Iirimaa, Rootsi, Suurbritannia, Holland, Sloveenia ja Belgia, äge diskussioon on puhkenud Prantsusmaal. Andmete avalikustamine on saanud ajakirjanduse ja avalikkuse suure toetuse ja tähelepanu osaliseks. On tulnud ilmsiks, et tihti on suurimaiks põllumajandustoetuste saajaiks suurtootjad, suurtööstus ja rahvusvahelised firmad, lisaks kõigele ka kuninglikud perekonnad ja

ministrid. Avalikkus on äärmiselt hämmastunud. Kas see ongi Euroopa ühtne põllumajanduspoliitika, mida me oleme tahtnud? Poliitiliselt võib juba praegu komisjoni algatust edukaks lugeda.

Teiseks on nimetatud algatuse idee otsusetegijate usaldusväärse kindlustamine, et otsuste tegemisel välistataks huvide konfliktid. See eeldab, et asjaomaste isikute majandushuvid on deklaratsioonide kaudu avalikkusele teada. Niimoodi toimitakse mitmes riigis, sealhulgas Eestis. Samasugused reeglid kehtivad ka Euroopa Komisjoni liikmete kohta, kuid Euroopas pole kaugeltki kõik otsusetegijad avalikkuse järelevalve all. Omaette küsimus, millele kavandame vastuseid, on lobitegevuse korraldamine Brüsselis. Puhkenud on elav arutelu ning kõik on veendunud, et lobitöö korraldamine on vajalik, üritame leida sobivaid ja mõistlikke lahendusi.

Kolmas suur ettevõtmine minu haldusalas on juhtivate ametnike rotatsiooni ettevalmistamine. Ükski tähtis ametnik, peadirektor või tema asetäitja ei saa ametis olla rohkem kui viis aastat. Seejärel siirduvad kõrged ametnikud uude ametisse (või pensionile või hoopis mujale). Komisjoni president José Manuel Barroso teeb ettepanekute kohta peatselt lõpliku otsuse ja 2006. aasta algusest alates vahetub suur rühm juhtivametnikke. Lugeja võib ette kujutada intriige ja kulissidetagust tegevust (ärgem unustage liikmesriike, kes kiivalt oma inimestega toimuvat jälgivad), mis selliste muudatustega kaasnevad.

Minu haldusalasse kuuluvad kõik personaliküsimused. Nende hulgas on töötajate värbamine uutest liikmesriikidest, mis kulgeb üldiselt rahuldavalt ning kavakohaselt. Selle aasta lõpuks oli ette nähtud värvata 1500 inimese ringis ja see on tehtud. Eestlasi on komisjonis tööle üle saja, neist kaks direktori ametikohal. Pole põhjust kurta, eri rahvaste proportsioone arvestades. Tahtjaid siia tööle tulla on rohkesti, igale väljakuulutatud töökohale esitatakse ligikaudu 40 sooviavaldust.

“Harmoonika” asemel arvuti

Käsil on komisjoni tegevuse moderniseerimine, mida nimetatakse e-komisjoni projektiks. Eesti lugejale on asi arusaadav – nagu e-valitsus –, s. t moodsate infotehnoloogiliste vahendite kasutamist komisjoni töö korraldamisel. Kõndides komisjoni istungile, kaenla all hiigelsuur pappkaantega ja paljude paberit täis vahedega kaust (meenutab natuke lõõtspilli, seepärast kutsutakse seda “harmoonikaks”), meenutan Eesti valitsuse istungeid, kus kõike võis leida ekraanilt. Loodan, et tulevikus saame ka meie komisjoni istungeil suure paberimassita hakkama.

Mis on Euroopa Komisjoni otsusetegemise ja korraldava tegevuse eripära? Kindlasti soov teha kas kõik või peaaegu kõik otsused kokkuleppel, konsensusega. See on siinse otsustamise traditsioon. Praegune, José Manuel Barroso komisjon pole aastase töö jooksul veel ühtki otsust langetanud hääletamise teel. Romano Prodi komisjonis töötatud poole aasta jooksul oli meil kolm või neli hääletamist, mida on samuti vähe. Konsensuslik traditsioon on väga aeganõudev, kuid selle suur eelis on otsuste kestvus ja kandvus. Ega me Eesti valitsuseski teisiti toimetanud. Siin otsitakse konsensust laiemalt pinnalt – parlamendi ja

liikmesriikidega. Mõnikord on tagajärjeks tühi ilukõneline tekst, mõnikord iva, mis läheb idanema ja annab aastate jooksul vajalikku saaki.

Otsustamine Euroopas võtab rohkesti aega ja on keerukas. Palju võimalusi on igasugune tegevus ja otsustamine peatada. Keerulised on vahekorrad kolme Euroopa institutsiooni vahel. Euroopa Komisjon on Euroopa Liidu täidesaatev asutus, selle puhul on asi enam-vähem selge, seadusandjaga on asi keerulisem. Tegelik seadusandja on liikmesriikide valitsuste asutus – Euroopa Liidu Nõukogu, millest väljapoole pole palju kuulda ega näha. Euroopa Parlament pole tavalises mõistes seadusandja, tal on üha rohkem õigusi seadusloomet mõjutada. Tihti tulenevad sellistest keerulistest suhetest pinged, mis kajastuvad ka komisjoni töös.

Euroopa-projekt, millel on kauged ajaloolised juured ja mille teostamine on saanud õige hoo alles pärast Teist maailmasõda, liigub edasi. Selle projekti elluviimine, mille vajalikkuses peaaegu keegi ei kahtle, koosneb tuhandetest poliitilistest otsustest ja praktilistest sammudest. Need otsused tuleb teha ja sammud astuda, kuigi teinekord tundub, et see on raske.